

Cegah Kemalangan Pekerjaan di Tapak Pembinaan: Tanggungjawab Siapa?

Mutakhir ini, kita acapkali tersentak oleh banyak kemalangan pekerjaan yang berlaku di tapak pembinaan. Kita sering menonton di kaca televisyen atau membaca di dada-dada akhbar dan laman sosial berkenaan kejadian tragik dan ngeri yang mengakibatkan pekerja dan orang awam terkorban disebabkan aktiviti-aktiviti pekerjaan di tapak pembinaan. Umpamanya, di penghujung tahun 2014, tiga orang pekerja maut ditimpa struktur jejambat di tapak projek MRT di Sungai Buloh dan dua orang pekerja maut semasa kerja-kerja menuang konkrit sedang dijalankan di sebuah tapak pembinaan stesen LRT. Pada tahun ini pula, empat nyawa pekerja melayang ketika menaiki *passenger hoist* di sebuah tapak pembinaan di Putrajaya, dan baru-baru ini tiga orang pekerja menemui ajal apabila konkrit siling runtuh menimpa mangsa-mangsa bersama enam orang rakan sekerja yang lain di sebuah tapak pembinaan di Pulau Sebang, Melaka. Yang terakhir, kematian seorang awam akibat keruntuhan acuan konkrit di Kuala Lumpur.

Rentetan daripada kemalangan tersebut, segelintir pihak tampil menuding jari menyalahkan pihak berkuasa. Walaupun ada kebenarannya, tetapi pada hakikatnya, tanggungjawab utama memastikan keselamatan dan kesihatan pekerjaan (KKP) perlu dipikul oleh pelbagai pihak yang mempunyai kewajipan atau *duty-holder* yang jelas dinyatakan di sisi undang-undang. *Duty-holder* yang dimaksudkan adalah pemaju, konsultan rekabentuk (seperti arkitek dan jurutera), kontraktor dan pekerja. Justeru, adalah mustahak setiap *duty-holder* memahami kehendak perundangan berkenaan tugas dan tanggungjawab mereka. Usaha yang bersepadu serta muafakat melibatkan semua *duty-holder* perlu digembleng bagi menangani isu-isu KKP yang telah sekian lama berakar umbi di dalam industri pembinaan di negara ini.

Kurang penglibatan dan komitmen di kalangan *duty-holder* telah menyebabkan usaha-usaha positif KKP ke arah pencegahan kemalangan sukar direalisasikan. Tambahan pula, suasana dan persekitaran pekerjaan di tapak pembinaan amat dinamik dan sering berubah-ubah, bergantung kepada kemajuan projek, sekaligus menyebabkan majikan dan pekerja terdedah kepada hazard dan risiko yang berbeza saban hari. Ini belum termasuk lagi faktor kejadian alam seperti hujan lebat dan ribut. Kompleksiti projek pembinaan yang meliputi berbagai peringkat dan skop kerja berbeza memerlukan penggunaan multi-lapisan sub-kontraktor yang perlu bekerja di tempat dan masa yang sama. Keadaan ini memerlukan koordinasi dan

penyeliaan berterusan di pihak *duty-holder*. Ini adalah kerana pekerja untuk satu sub-kontraktor terdedah kepada risiko kerja yang terhasil daripada aktiviti yang dijalankan oleh pekerja sub-kontraktor yang lain.

Rajah 1. Suasana dan persekitaran pekerjaan di tapak pembinaan amat dinamik bergantung kepada kemajuan projek dan terdedah kepada cuaca, sekaligus menyebabkan majikan dan pekerja terdedah kepada hazard dan risiko yang berbeza saban hari.

Sebagaimana yang kita sedia maklum, fokus utama pemaju, konsultan reka bentuk, kontraktor dan pekerja adalah untuk menyiapkan projek pembangunan mengikut jadual serta menepati kos kontrak, piawaian dan spesifikasi pelan reka bentuk. Semasa dalam proses pembinaan melibatkan struktur kekal yang sentiasa diberi perhatian utama, banyak struktur

sementara seperti acuan konkrit, tupang, platform kerja, parit, kren dan laluan kerja yang perlu dibina dan diadakan bagi menyokong struktur kekal, jentera dan tebing tanah.

Lazimnya, struktur sementara ini tidak diberi perhatian utama dari segi reka bentuk, pemasangan dan selenggaraan kerana ianya bersifat sementara dan akan dibuka atau dirobohkan setelah proses pembinaan tamat. Hal ini mengakibatkan banyak kemalangan melibatkan struktur sementara berpunca daripada pemasangan tidak menepati reka bentuk dan penggunaan bahan yang sub-standard. Oleh itu, pemaju, konsultan reka bentuk, kontraktor utama, sub-kontraktor dan pekerja perlu memberi perhatian yang khusus dalam hal ini, terutamanya daripada aspek koordinasi kerja, serta komunikasi dan kerjasama di antara pihak terlibat.

Kajian literatur dan pengalaman menunjukkan usaha mencegah kemalangan pekerjaan di tapak pembinaan adalah tidak mustahil, jika langkah-langkah yang sistematik, konkrit dan pragmatik dilaksanakan secara istiqamah oleh segenap lapisan *duty-holder* di dalam industri pembinaan. Ironinya, langkah-langkah ini adalah sebahagian daripada tugas dan tanggungjawab *duty-holder* yang termaktub di dalam Akta Keselamatan dan Kesihatan Pekerjaan (AKKP), dikuatkuasakan oleh Jabatan Keselamatan dan Kesihatan Pekerjaan (JKKP) di bawah Kementerian Sumber Manusia (KSM) sejak tahun 1994.

Semua pengamal KKP bersetuju bahawa pekerja yang bekerja di sektor pembinaan sentiasa terdedah kepada risiko yang agak tinggi akibat terdedah kepada berbagai bahaya. Risiko ini sebenarnya boleh dikurangkan dengan menggunakan instrumen yang sistematik yang telah dilaksanakan di berbagai sektor pekerjaan yang lain. Instrumen ini terdiri daripada tiga proses utama, iaitu pengenal pastian hazard (*hazard identification*), pentaksiran risiko (*risk assessment*) dan langkah-langkah kawalan risiko (*risk control measures*). Instrumen ini lebih dikenali di persada KKP negara ini sebagai HIRARC. Proses pertama, iaitu pengenal pastian hazard yang biasa wujud di tapak pembinaan seperti bekerja di tempat tinggi, bekerja di bawah struktur yang tidak kukuh, bekerja berhampiran jentera yang sedang beroperasi, bekerja di dalam parit dan bekerja di ruang terkurung.

Kemudian, pentaksiran risiko dibuat bagi menentukan keutamaan sesuatu hazard, supaya langkah-langkah kawalan risiko yang konkrit dan pragmatik dapat dibangunkan. Akhirnya, penetapan langkah-langkah kawalan risiko mestilah berlandaskan hirarki iaitu sama ada bahaya boleh dihapuskan, diisolasi atau dikurangkan natijahnya. Instrumen ini merupakan teknik fundamental yang telah ditentusahkan berkesan dalam menangani hazard-hazard

pekerjaan dan digunakan dengan meluas seantero dunia. Tugas dan tanggungjawab untuk mengaplikasi instrumen ini diletakkan ke atas semua *duty-holder* di dalam industri pembinaan, mengikut bidang kuasa dan skop kerja masing-masing.

Rajah 2. Melalui HIRARC, kemalangan dapat dielakkan melalui penetapan langkah-langkah kawalan risiko yang dibuat berlandaskan hirarki, iaitu sama ada bahaya kemalangan boleh dihapuskan, diisolasi atau dikurangkan natijahnya.

Selain daripada itu, pemaju dan kontraktor perlu memastikan seseorang atau organisasi yang dilantik bagi sesuatu projek adalah benar-benar kompeten. Di samping itu, setiap *duty-holder* perlu memastikan bahawa mereka mempunyai semua maklumat, arahan, latihan dan penyeliaan yang diperlukan bagi menjalankan aktiviti kerja. Kerjasama dan komunikasi yang efektif sesama mereka adalah mustahak dalam menyelaraskan kerja-kerja yang berkaitan. Akhir

sekali, rundingan dan keterlibatan pekerja amat mustahak bagi menggalak dan membangunkan langkah-langkah yang berkesan untuk menjamin keselamatan, kesihatan dan kebajikan pekerja dan orang awam.

Sebagai kesimpulan, setiap *duty-holder* perlu memainkan peranan, komited dan menjalankan tanggungjawab masing-masing secara berterusan bagi mencegah kemalangan di tapak pembinaan. Dalam konteks ini, pemaju, konsultan reka bentuk, kontraktor utama, sub-kontraktor dan pekerja haruslah melaksanakan tugas dan tanggungjawab masing-masing seperti yang termaktub di dalam Akta Keselamatan dan Kesihatan Pekerjaan (AKKP). Kerajaan, melalui KSM dan JKPP akan menggiatkan lagi aktiviti penguatkuasaan yang lebih efektif dan proaktif berdasarkan prinsip pencegahan (*principle of prevention*) bagi merealisasikan hasrat negara untuk menjadikan tempat kerja sebagai tempat yang selamat, setanding negara-negara maju.

Bahagian Keselamatan Tapak Bina